

загальнолюдські правила поведінки, виховує в них тактовне, доброзичливе ставлення до оточуючих.

Великий виховний вплив мають також ті одиниці мовленнєвого етикету, які дозволяють підтримувати дружні стосунки з іншими людьми, виявляючи себе при цьому як увічливого та уважного співбесідника. Для того, щоб стати саме таким співбесідником, треба вміти помічати в іншій людині її позитивні якості (риса характеру, манеру поведінки, зовнішній вигляд).

Останнім часом відчувається потреба в зростанні питомої ваги діалогічного мовлення. Лише максимальне наближення до живого спілкування є ефективним в опануванні іноземною мовою. Це ж стосується сьогодні й рідної мови. Не дивлячись на те, що учні з дитинства використовують її для спілкування, вони роблять це не на належному рівні. Здебільшого їх мова не літературна. Тому складання діалогів на різні теми повинно посісти важливе місце на уроках рідної та іноземної мов. Школярі засвоюють деякі норми та еталони соціальних відносин, певні стереотипи спілкування, що носять загальнолюдський характер.

Вивчення специфіки мовленнєвої поведінки англійців слід було б ввести в практику викладання іноземних мов поряд із виробленням у школярів елементарних навичок розмовного мовлення. А розвиток цих навичок вдосконалюється лише завдяки засвоєнню мовленнєвої поведінки людей країни, мова якої вивчається. У свою чергу, їх мовленнєва поведінка підпорядковується нормам та вимогам мовленнєвого етикету.

Без знання правил сучасного етикету не можна очікувати від учнів коректних вчинків у ситуаціях спілкування англійською мовою. Для того, щоб уникнути цього, вчитель має ознайомити учнів із правилами етикету англійців, а потім створити на уроці відповідні ситуації, які забезпечать школярів необхідними навичками.

У даній статті ми розглянули лише деякі аспекти англійського етикету. Проте подальше дослідження проблеми передбачає використання переваг спільного підходу до освоєння українських та англійських етикетних форм з метою підвищення культури спілкування школярів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ариян М.А. Использование воспитательного потенциала речевого этикета на иностранном языке // Иностранные языки в школе. – 1991. – №2. – С. 9-12.
2. Сафонова В.В. Иностранные языки в двуязычном образовании российских школьников // Иностранные языки в школе. – 1977. – №1. – С. 2-7.
3. Сафонова В.В. Социокультурный подход к обучению иностранным языкам. – М.: Высшая школа, 1991. – 311с.
4. Ступин Л.П., Игнатьев К.С. Современный английский речевой этикет. – Л.: ИЛУ, 1980. – 144с.
5. Фаенова М.О. Обучение культуре общения на английском языке: Науч.-теорет. пособие. – М.: Высшая школа, 1991. – 144с.

УДК 37.035.7

Кириченко О.В.

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО ЗАХИСТУ ВІТЧИЗНИ В ПРОЦЕСІ ДОПРИЗОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

Статтю присвячено проблемі формування індивідуально-психологічної готовності старшокласників до захисту Вітчизни в процесі допризовної підготовки.

The article is devoted to the problem of senior pupils' individual psychological readiness to the motherland defence in the process of under-draft training.

Пріоритетним завданням допризовної підготовки учнів національної школи є здійснення їх якісної військово-професійної готовності до виконання завдань військової служби та захисту Вітчизни [13]. Вирішення таких завдань з метою забезпечення національної безпеки країни регламентовано значною кількістю нормативних документів [5;6;8;15]. Серед них актуально і гостро на державному рівні встають сьогодні питання створення умов для виховання в учнівській молоді активної життєвої позиції, почуття гордості та поваги до героїчного минулого і намагання до відродження славетних військових традицій Збройних Сил України. Головним у цьому контексті є питання суттєвого зміцнення здоров'я і підвищення рівня психофізичного індивідуального загартування допризовників та мотивації до подальшого особистого розвитку, а також усвідомлення ними рівня особистої придатності і відповідальності за майбутню долю свого народу [9: 16]. Тільки на цій основі, за нашим усвідомленням, можливо формування національно свідомого морально загартованого лицаря-патріота – захисника нашої країни, здатного відродити козацьку славу пращурів у сьогоднішні.

Проблемою нашого дослідження в загальному вигляді є виховання старшокласників на військово-козацьких традиціях у процесі допризовної підготовки. У попередніх публікаціях за визначеною автором концепцією були висвітлені інноваційні шляхи реалізації цих завдань у комплексно-програмному вимірі [10; 11].

Завданнями цієї статті є:

1. Визначити основні напрямки соціально-психологічного вивчення особистості старшокласника в процесі його підготовки до захисту Вітчизни.
2. Показати форми і методи вивчення індивідуально-психологічних якостей старшокласників у процесі підготовки до військової служби.
3. Розкрити зміст та особливості формування індивідуально-психологічної готовності старшокласників до захисту Вітчизни під час проведення навчально-практичних занять з допризовної підготовки у військовій частині.

З метою формування в учнів морально-психологічної стійкості, сили та витривалості, набуття прикладних умінь та навичок, зміцнення здоров'я, які б сприяли ефективному виконанню навчальної програми та прискореному оволодінню ними після призову до Збройних Сил України програмою підготовки молодих солдат за розробленою нами програмою допризовної підготовки старшокласників передбачено проведення навчально-практичних занять у військовій частині. Визначимо, що вивченням проблеми організації та проведення навчальних занять з допризовною молоддю на завершальному етапі навчання останнім часом активно займались дослідники [9;12;17;18]. Вона ретельно обговорювалась на численних науково-практичних конференціях [4;18]. Однак, так і залишилась актуальною і остаточного визначення на сьогодні в Україні ця проблема не знайшла [15;16;18].

Програмами допризовної підготовки, рекомендованими для виконання навчальними закладами всіх типів у поточному навчальному році, пропонується два варіанти проведення навчально-польових зборів: у військовій частині або ж частково за елементами протягом року [16]. За визначеними концепцією принципами нами був розроблений альтернативний варіант змісту навчально-практичних занять старшокласників у військовій частині (обсягом 38 годин) при навантаженні викладання предмета однією годиною на тиждень. Експериментально він був перевірений протягом останніх трьох років учнями шкіл 4,6,7,8,10,11,12,16,20,35,49, 95,96, ПТНЗ № 51, студентами інституту автомобільного транспорту м.Донецька на базі військових частин А-0065, 2240, 3004 місцевого гарнізону. Розроблений варіант програми, на нашу думку, дозволить вдвічі зменшити навчальне навантаження на учнів з предмета протягом тижня, без скорочення загального обсягу навчання (140 годин) і відповідно до концепції допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді, забезпечити визначену держстандартами освіти їх функціональну підготовку [3;13]. Ми пропонуємо в повному обсязі фрагментально-потижневий розклад проведення психолого-педагогічних дій з учнями.

Рекомендований регламент проведення занять з допризовної підготовки під час навчально-практичних занять з учнями загальноосвітніх шкіл у військовій частині

Рекомендований період: перший тиждень червня поточного року.

Розподіл часу та розпорядок дня:

Шиккування, визначення завдань та розведення на заняття: 8.30 – 8.50 год.

(учасники зборів разом з військовослужбовцями частини в одному строю).

Навчальні заняття:

Заняття 1.	9.00 – 9.45 год.	Перерва на обід	14.00 – 14.30 год.
Заняття 2.	10.00 – 10.45 год.	Особовий час	14.30 – 15.00 год.
Заняття 3.	11.00 – 11.45 год.	Заняття 6.	15.00 – 15.45 год.
Заняття 4.	12.00 – 12.45 год.	Заняття 7.	16.00 – 16.45 год.
Заняття 5.	13.00 – 13.45 год.	Заняття 8.	17.00 – 17.45 год.

Шиккування: підведення підсумків навчального дня 17.50 – 18.00 год.

Розклад проведення навчально-практичних занять

Перший день – 8 годин.

Загальна тема дня: Організація життєдіяльності та побуту військовослужбовців. Знайомство з технікою та озброєнням військової частини. Комплексне показове заняття.

Таблиця 1.

№ з/п	Розділ програми	ТЕМИ ЗАНЯТЬ	Час проведення	Місце проведення
1	2	3	4	5
1.	Структура і завдання Збройних Сил України та інших військових формувань	Тема 2. Організація життєдіяльності та побуту військовослужбовців. Заняття 1 – практичне (1 год.). Знайомство з побутом військовослужбовців. Загальні обов'язки військовослужбовців. Начальники і підлеглі. Поняття про військові Статути. Відповідальність солдат по службі.	9.00 – 9.45 год.	Стройовий плац
2.	Основи військової підготовки. Організація повсякденної діяльності військ.	Тема 3. Розміщення військовослужбовців. Обов'язки та дії днювального роти. Заняття 1 – практичне (1 год.). Ознайомлення з історією військової частини, розміщенням роти, розпорядком дня, навчально-матеріальною базою, обов'язками та діями днювального роти за різних обставин.	10.00 – 10.45 год.	Казарма
3.	Основи військової підготовки. Тактична підготовка	Тема 5. Озброєння та бойова техніка військової частини (підрозділу). Заняття 1 – практичне (1 год.) Ознайомлення з озброєнням та бойовою технікою військової частини, їх призначення, тактико-технічна характеристика. Демонстрація озброєння та бойової техніки в дії. (Проводиться під час тактичної гри).	11.00 – 11.45 год.	Парк військової техніки

1	2	3	4	5
4.	Основи військової підготовки. Організація повсякденної діяльності військ	Тема 4. Права та обов'язки чатового. Заняття 1. – практичне (1 год.). Завдання чатової служби. Пост. Обов'язки чатового. Способи охорони поста. Дії чатового під час прийому і здачі поста і в інших ситуаціях.	12.00 – 12.45 год.	Вартове приміщення
5.	Основи військової підготовки. Організація повсякденної діяльності військ	Тема 4. Розміщення військовослужбовців. Обов'язки та дії днювального роти. Заняття 2 – практичне (1 год.). Організація харчування військовослужбовців. Основні норми речового, продовольчого і фінансового забезпечення військовослужбовців.	13.00 – 13.45 год.	Їдальня
6.	Основи законодавства України з військових питань	Тема 1. Військова присяга та військова символіка України. Заняття 1 – теоретичне (1 год.). Військова присяга – клятва на вірність народу України, її значення і порядок прийняття. Історія походження військової присяги, бойового прапора та військових відзнак України. Бойовий прапор військової частини (Військово-морський прапор), порядок їх вручення і зберігання.	15.00 – 15.45 год.	Штаб військової частини
7.	Основи військової підготовки. Стройова підготовка	Тема 2. Стройові прийоми і рух без зброї. Заняття 2 – практичне (1 год.). Військове привітання на місці. Відповідь на привітання начальника. Рух стройовим і похідним кроком. Повороти під час руху. Військове привітання під час руху. Відповідь на привітання під час руху стрем.	16.00 – 16.45 год.	Стройовий плац
8.	Основи військової підготовки. Стройова підготовка	Тема 2. Стройові прийоми і рух без зброї. Заняття 3 – практичне (1 год.). Вихід із строю, повернення в стрій. Підхід до начальника та відхід від нього.	17.00 – 17.45 год.	Стройовий плац

Знайомство з технікою та озброєнням військової частини за програмою комплексного показового заняття слід провести з визначенням наступних навчальних місць: організація несення вартової та внутрішньої служби, відвідування та навчальні заняття в казармі, парку автомобільної та бойової техніки, солдатської їдальні, знайомство з організацією і методикою проведення ранкової зарядки і спеціальної фізичної підготовки (показове заняття). Військовослужбовці повинні суворо дотримуватися вимог військових статутів Збройних Сил України [2]. Буде доцільним, коли керівники визначають графік зміни учнями навчальних місць.

Другий день – 8 годин.

Загальна тема дня: Основи цивільного захисту та безпеки життєдіяльності. Використання можливостей сучасної військової техніки. Засоби індивідуального захисту. Дії

населення щодо захисту від наслідків аварій, катастроф та стихійних лих. (Комплексне показове заняття з цивільної оборони).

Таблиця 2.

№ з/п	Розділ програми	ТЕМИ ЗАНЯТЬ	Час проведення	Місце проведення
1	2	3	4	5
1.	Основи цивільного захисту та безпеки життєдіяльності	Тема 3. Надзвичайні ситуації техногенного, екологічного, природного та воєнного характеру. Заняття 3 – практичне (1 год.). Сучасні засоби ураження. Особливості уражальної дії нейтронного боєприпасу. Боєприпаси об'ємного вибуху. Запальовальна зброя. Високоточна зброя і способи боротьби з нею.	9.00 – 9.45 год.	Навчальний полігон
2.	Основи цивільного захисту та безпеки життєдіяльності	Тема 4. Основи цивільного захисту населення в надзвичайних ситуаціях. Заняття 5 – практичне (1 год.). Способи захисту органів дихання людини. Протипилова тканинна маска (ПТМ-1). Ватно-марлева пов'язка. Виготовлення ватно-марлевої пов'язки і користування нею. Респіратор. Призначення, побудова і правила користування респіратором ШБ-1 (“Пелюсток”). Фільтруючі протигази. Призначення і будова, порядок підбору шолому-маски (маски). Перевірка непошкодженості протигаза і його зберігання. Надівання протигаза. Користування пошкодженим протигазом. Промислові та ізолюючі протигази. Виконання нормативів з цивільної оборони № 1,2,3.	10.00 – 10.45 год.	Навчальний полігон
3.	Основи цивільного захисту та безпеки життєдіяльності	Тема 4. Основи цивільного захисту населення в надзвичайних ситуаціях. Заняття 4 – практичне (1 год.). Показове заняття щодо можливостей використання військової та спеціальної техніки під час захисту населення в надзвичайних ситуаціях.	11.00 – 11.45 год.	Навчальний полігон
4.	Основи військової підготовки. Стройова підготовка	Тема 3. Строї відділення. Заняття 1 – практичне (1 год.). Розмикання і змикання відділення на місці. Перешиккування відділення на місці з однієї шеренги в дві і навпаки. Шиккування відділення в розгорнутий і похідний стрій.	12.00 – 12.45 год.	Стройовий плац
5.	Основи військової підготовки. Прикладна фізична підготовка	Тема 1. Подолання перешкод та метання гранат. Заняття 1. – практичне (1 год.). Ознайомлення з єдиною смугою перешкод. Розучування і тренування у подоланні окремих перешкод та груп перешкод. Метання гранат з траншеї.	13.00 – 13.45 год.	Смуга перешкод

1	2	3	4	5
6.	Основи військової підготовки. Вогнева підготовка	Тема 3. Прийоми та способи ведення вогню з місця по нерухомих цілях і цілях, що з'являються. Заняття 3 – практичне (1 год.). Заходи безпеки під час проведення учбових стрільб та на заняттях з вогневої підготовки.	15.00 – 15.45 год.	Навчальний клас
7.	Основи військової справи. Вогнева підготовка.	Тема 2. Матеріальна частина автомата Калашникова. Заняття 3 – практичне (1 год.). Підготовка автомата до стрільби. Спорядження магазину патронами і порядок заряджання автомата. Особливості проведення стрільби з АК-74 та АКС-74У. Можливі затримки і несправності під час стрільби і способи їх усунення. Тренування з виконання нормативу з військової підготовки № 5. (Додаток № 4).	16.00 – 16.45 год.	Навчальний клас
8.	Основи військової справи. Вогнева підготовка	Тема 2. Матеріальна частина автомата Калашникова. Заняття 4 – практичне (1 год.). Неповне розбирання автомата. Складання автомата після неповного розбирання. Чищення і змащування автомата після неповного розбирання. Тренування з виконання нормативів з військової підготовки № 2, 3, 4. (Додаток № 4).	17.00 – 17.45 год.	Навчальний клас

Головною метою другого дня зборів є вивчення основ цивільного захисту, визначення можливостей військової та спеціальної техніки під час дій щодо захисту населення в надзвичайних ситуаціях засобом комплексного показового заняття, а також тренування учнів у виконанні нормативів з цивільної оборони [7].

Третій день – 8 годин.

Загальна тема дня: Вивчення прийомів та способів ведення вогню з місця по нерухомих цілях і цілях що з'являються. Проведення навчальних стрільб.

Головні зусилля в ході занять цього дня повинні бути спрямовані на забезпечення дотримання заходів безпеки під час проведення учбових стрільб, зразкової їх організації та надання можливості отримання кожним учнем мішені власних пострілів для подальшої демонстрації батькам. При підведенні підсумків рекомендовано визначити та нагородити грамотами переможців та призерів змагань.

Таблиця 3.

№ з/п	Розділ програми	ТЕМИ ЗАНЯТЬ	Час проведення	Місце проведення
1	2	3	4	5
1.	Основи військової підготовки. Вогнева підготовка	Тема 3. Прийоми та способи ведення вогню з місця по нерухомих цілях і цілях, що з'являються. Заняття 1 – практичне (1 год.). Умови виконання початкової вправи стрільби з автомата Калашникова. Приготування до стрільби. Вибір цілі, прицілу і точки націлювання по нерухомих цілях. Влучність. Проведення стрільби, її припинення.	9.00 – 9.45 год.	Навчальний полігон

1	2	3	4	5
2.	Основи військової підготовки. Вогнева підготовка	Тема 3. Прийоми та способи ведення вогню з місця по нерухомих цілях і цілях, що з'являються. Заняття 2 – практичне (1 год.). Приготування до стрільби і ведення вогню з автомата. Тренування з виконання нормативів з військової підготовки № 1. (Додаток №4).	10.00 – 10.45 год.	Навчальний полігон
3.	Основи військової підготовки. Вогнева підготовка	Тема 3. Прийоми та способи ведення вогню з місця по нерухомих цілях і цілях, що з'являються. Заняття 4 – практичне (3 год.). Ведення вогню з місця по нерухомих цілях і цілях, що з'являються. Виконання початкової вправи стрільби з автомата бойовими патронами.	11.00 – 13.45 год.	Навчальний полігон
4.	Основи військової підготовки. Стройова підготовка	Тема 4. Стройові прийоми зі зброєю. Заняття 1 – практичне (1 год.). Стройове положення зі зброєю. Виконання прийомів. Повороти та рух з автоматом.	15.00 – 15.45 год.	Стройовий плац
5.	Основи військової підготовки. Прикладна фізична підготовка	Тема 1. Подолання перешкод та метання гранат. Заняття 2 – практичне (1 год.). Подолання єдиної смуги перешкод з елементами психологічного впливу. Вправи з метання гранат Ф-1 на дальність та влучність.	16.00 – 16.45 год.	Смуга перешкод
6.	Основи військової справи. Стройова підготовка	Тема 3. Строї відділення. Заняття 1 – практичне (1 год.). Рух відділення. Перешикування з колони по одному в колону по два і навпаки. Перешикування відділення з розгорнутого строю в колону і навпаки. Виконання військового вітання у строю та під час руху. Відповідь на вітання та поздоровлення командира.	17.00 – 17.45 год.	Стройовий плац

Четвертий день – 7 годин.

Загальна тема дня: Тактичне навчання. Гра на місцевості з імітацією тактичної обстановки, що постійно змінюється. Психологічна підготовка. Вивчення соціально-психологічної, військової та емоційно-вольової готовності юнака до військової служби. Виконання нормативів з прикладної фізичної підготовки. Марш-кидок 3 км.

Таблиця 4.

№ з/п	Розділ програми	ТЕМИ ЗАНЯТЬ	Час проведення	Місце проведення
1	2	3	4	5
1.	Основи військової підготовки. Стройова підготовка.	Тема 5. Дії військовослужбовців біля машин і на машинах. Заняття 1 – практичне (1 год.). Шикування відділення та екіпажу. Дії під час посадки. Розміщення в машині. Обов'язки під час дій. Сигнали управління строєм.	9.00 – 9.45 год.	Парк військової техніки

1	2	3	4	5
2.	Основи військової підготовки. Тактична підготовка	Тема 2. Дії солдата в бою. Заняття 3 – практичне (1 год.). Вибір місця стрільби (спостереження), обладнання окопу для стрільби з автомата лежачи. Виконання нормативу № 3 з військової підготовки (розділ “Тактична підготовка”).	10.00 – 10.45 год.	Навчальний полігон
3.	Основи військової підготовки. Тактична підготовка	Тема 4. Дії солдата в бою у складі механізованого відділення. Заняття 3 – практичне (1 год.). Пересування на полі бою. Вибір місця для стрільби. Виконання нормативів № 1, 2 з військової підготовки (розділ “Тактична підготовка”).	11.00 – 11.45 год.	Навчальний полігон
4.	Основи військової підготовки. Тактична підготовка	Тема 4. Дії солдата в бою у складі механізованого відділення. Заняття 4 – практичне (1 год.). Основні типи протипіхотних та протитанкових мін, їх технічні характеристики. Спосіб застосування (встановлення) протипіхотних і протитанкових мін, їх демаскуючі ознаки. Встановлення окремої протипіхотної міни. Виконання нормативу №4 (розділ “Тактична підготовка”).	12.00 – 12.45 год.	Навчальний полігон
5.	Основи психологічної готовності до діяльності в складі військового колективу	Тема 5. Розвиток та вдосконалення нервово-психічної стійкості під час дій в екстремальних ситуаціях. Заняття 1 – практичне (1 год.). Створення екстремальних ситуацій у ході наступального бою: обмеження часу на виконання нормативів, ускладнення завдань, несподівана постановка ввідних, “протидія” противника, проведення занять у будь-яку погоду, постановка учня в ролі командира, використання імітаційних засобів. Формування навичок самопереключення уваги, самопідбадьорювання, саморегуляції для оптимізації дій в ситуаціях, що склалися, відповідно до характеру і темпераменту. Створення екстремальних та стресових ситуацій у ході здійснення маршу, організації та проведення розвідки.	13.00 – 13.45 год.	Навчальний полігон
6.	Основи психологічної готовності до діяльності в складі військового колективу	Тема 5. Розвиток та вдосконалення нервово-психічної стійкості під час дій в екстремальних ситуаціях. Заняття 2 – практичне (1 год.). Створення екстремальних та стресових ситуацій у ході оборонного бою. Закріплення навичок психічної саморегуляції, поведінки в екстремальних ситуаціях.	15.00 – 15.45 год.	Навчальний полігон
7.	Основи військової підготовки. Прикладна фізична підготовка.	Тема 2. Марш-кидок на 3 км. Заняття 1. – практичне (1 год.). Марш-кидок на 3 км з елементами викладки та психологічного впливу. Індивідуальний залік.	16.00 – 16.45 год.	Навчальний полігон

Тактичне навчання та гра на місцевості здійснюються за спеціально розробленою методикою, погодженою з командуванням військової частини, що включає в себе поєднання дій, завдань і нормативів усіх розділів програми. Це заняття проводиться ігровим методом у формі змагань. Однією групою виконуються дії у наступі, другою – в обороні. Основною метою тактичної гри є розвиток та відпрацювання дій з виконання функціональних завдань в умовах складних тактичних обставин та екстремальних фізичних і психологічних навантажень. Вони вимагають відповідного імітаційно-психологічного, технічного та організаційного забезпечення. Це найнавантаженіший (з урахуванням проведення попередніх навчальних стрільб) для старшокласників день. Корисним при підготовці тактичних занять на місцевості буде також творче використання рекомендацій та наробок сучасних дослідників допризовної підготовки учнів, які вже напрацьовані в нашій державі [1;4;9;12;17;18].

П'ятий день – 7 годин.

Загальна тема дня: Медико-санітарна підготовка. Знайомство з організацією надання медичної допомоги військовослужбовцям, забезпеченням їх міцного здоров'я та особистої гігієни як в стаціонарних, так і в польових умовах. Комплексне показове заняття, що проводиться під керівництвом офіцерів-лікарів медичної частини з відвідуванням військового лазарету.

Таблиця 5.

№ з/п	Розділ програми	ТЕМИ ЗАНЯТЬ	Час проведення	Місце проведення
1	2	3	4	5
1.	Медико-санітарна підготовка та основи народної медицини	Тема 1. Основи організації медичної служби в військовій частині. Заняття 1 – практичне (1 год.). Організація надання медичної допомоги військовослужбовцям у стаціонарних умовах.	9.00 – 9.45 год.	Військовий лазарет
2.	Медико-санітарна підготовка та основи народної медицини	Тема 1. Основи організації медичної служби в військовій частині. Заняття 2 – практичне (1 год.). Організація надання медичної допомоги військовослужбовцям в польових умовах.	10.00 – 10.45 год.	Навчальний полігон
3.	Медико-санітарна підготовка та основи народної медицини	Тема 2. Перша медична допомога при травмах, нещасних випадках та пораненнях. Заняття 5 – практичне (1 год.). Способи перенесення поранених з переломами кінцівок та опіками за допомогою табельних та підручних засобів.	11.00 – 11.45 год.	Навчальний полігон
4.	Основи цивільного захисту та безпеки життєдіяльності	Тема 5. Основи рятувальних та інших невідкладних робіт. Заняття 4 – практичне (1 год.) Особливості використання загальновійськового комплексу. Способи захисту у похідному положенні. Виконання нормативів з цивільної оборони № 4, 5.	12.00 – 12.45 год.	Навчальний полігон

1	2	3	4	5
5.	Основи військової підготовки. Вогнева підготовка	Тема 4. Матеріальна частина пістолета. Заняття 1 – практичне (1 год.). Пістолет Макарова (ПМ). Призначення і бойові властивості. Загальна будова та робота частин і механізмів. Порядок розбирання і збирання пістолета, його чищення, змащення і зберігання. Прийоми і правила стрільби з ПМ.	13.00 – 13.45 год.	Навчальний полігон
6.	Основи цивільного захисту та безпеки життєдіяльності	Тема 5. Основи рятувальних та інших невідкладних робіт. Заняття 5 – практичне (1 год.). Тренування в виконанні нормативів з цивільної оборони № 6, 7.	15.00 – 15.45 год.	Навчальний полігон

Головною особливістю останнього дня занять слід вважати якісне проведення фахівцями психологічної служби військової частини визначення індивідуально-психологічних показників готовності учнів до служби в Збройних Силах України та захисту Вітчизни, як підсумкового етапу реалізації мети зборів допризовників.

Отримані після комп'ютерної обробки результати аналізуються, систематизуються, вивчаються і доводяться за специфікою до зацікавлених структур місцевого самоврядування, формуючи необхідний банк даних призовних ресурсів.

Соціально-психологічне вивчення особистості старшокласника в процесі підготовки до призову фахівцями військової частини є найважливішою частиною професійно-психологічного відбору і передбачає оцінку моральних якостей і спільної активності учня, мотивів його поведінки і діяльності, військово-професійної спрямованості, особливостей спілкування і поведінки в колективі, інших індивідуально-психологічних якостей, формування яких обумовлене, головним чином, процесом виховання і виконання визначених видів діяльності в суспільстві. Визначене вивчення особистості допризовника не тільки підвищує надійність прогнозування його професійної придатності до виконання завдань за призначенням, а й забезпечує можливість комплектування (у разі призову на військову службу) розрахунків команд та екіпажів з урахуванням їх психологічної сумісності, обґрунтоване керування командирами процесом адаптації молодого воїна, психологічно розумне проведення заходів індивідуально-виховної роботи, що сприятиме виконанню завдань бойової підготовки. Основні напрямки соціально-психологічного вивчення особистості допризовної молоді визначались нами за методиками, розробленими для військовослужбовців фахівцями управління виховної роботи Збройних Сил України [14]. Вони включають в себе: а) соціально-психологічне вивчення особистості допризовника; б) психо-фізіологічне обстеження старшокласників.

Під час проведення навчально-практичних занять у військовій частині на завершальному етапі навчання нами вивчались наступні якості допризовників:

- морально-вольові якості (почуття громадського обов'язку, відповідальність, чесність, мужність, самовладання і витримка, дисциплінованість та інші);
- військово-професійна спрямованість (головні мотиви діяльності, професійні інтереси, схильності і захоплення);
- особливості спілкування і поведінки в колективі (колективізм, товариськість, лідерські схильності, організаторські та педагогічні здібності, скромність і доброзичливість, ступінь конфліктності та інші).

Використовувались наступні методи та методики вивчення індивідуально-психологічних якостей старшокласників у процесі підготовки їх до військової служби: аналіз документів; спостереження; анкетування; біографічний метод; орієнтовна анкета; методика визначення рівня самоконтролю; методика оцінки комунікативних і організаторських

схильностей; методика визначення типу поведінки особистості в конфліктній ситуації; методика визначення тенденцій поведінки особистості в групі; соціометричний метод; узагальнення незалежних характеристик; аналіз практичних результатів діяльності; індивідуальна співбесіда [14].

Визначаючи перспективи подальшого розвитку педагогічних досліджень у такому напрямку, слід зазначити, що створене в державі правове поле соціальної роботи з допризовною та призовною молоддю поки ще не заповнене практично визначеними методиками соціально-психологічної роботи з нею. Робота з допризовною молоддю взагалі має профілактичну спрямованість і носить локальний, безсистемний характер. У зв'язку з реорганізацією українського війська та доктриною переходу його до комплектування військовослужбовцями за контрактом рівень організації психолого-педагогічної роботи з допризовниками має стати головним джерелом характеристик наявних призовних ресурсів. Актуальним питанням суттєвого підвищення рівня допризовної підготовки старшокласників до захисту Вітчизни сьогодні є також потреба створення в Україні ефективно діючої національної програми комплексного вивчення допризовної і призовної молоді.

Ми вважаємо, що основними завданнями цієї програми мають стати:

- 1) проведення комплексних психолого-психологічних досліджень із допризовною і призовною молоддю з метою забезпечення належної готовності її до військової служби та захисту Вітчизни;
- 2) проведення спеціальних соціально-психологічних досліджень молоді з метою відбору до комплектування військовослужбовців для проходження служби в Збройних Силах України на контрактній основі;
- 3) організація і проведення лицарського військово-патріотичного виховання школярів з урахуванням їх вікових особливостей на основі відродження славетних військово-козацьких традицій українського народу;
- 4) якісне проведення щорічного медичного обстеження допризовної молоді лікарями та фахівцями місцевих медичних і підліткових служб та здійснення подальших ефективних реабілітаційних та лікувально-оздоровчих заходів;
- 5) підвищення рухової активності та всебічне залучення допризовників до участі в військово-спортивних змаганнях та тактичних іграх учнів на місцевості;
- 6) модернізація допризовної підготовки в спортивно-оздоровчих та військово-патріотичних центрах;
- 7) широке застосування ігрових методів навчання з метою відпрацювання учнями конкретних максимально наближених до військових умов рольових дій при виконанні навчально-розвивальних завдань допризовної підготовки та предмета "Захист Вітчизни" під час бліц-ігор та комп'ютерного навчання;
- 8) забезпечення реальної психологічної та юридичної допомоги молоді як під час здійснення нею допризовної підготовки, так і в процесі подальшої соціалізації та національного державотворення.
- 9) Але це вже тема наших наступних науково-педагогічних досліджень.

Висновки:

1. Військові частини мають стати головним центром визначення рівня загальної індивідуальної підготовки допризовників до військово-професійної діяльності.
2. Проведення навчально-практичних занять на завершальному етапі навчання з допризовної підготовки з залученням професіоналів-фахівців військових частин місцевих гарнізонів та військоматів за розробленим змістом пропонуємої програми дозволить забезпечити ефективну підготовку старшокласників до захисту Вітчизни в структурі завдань, визначених держстандартами освіти в Україні.
3. Впровадження в школі національної програми комплексного психолого-педагогічного вивчення особистості допризовників суттєво сприятиме підвищенню рівня готовності учнівської молоді до захисту Вітчизни.

4. Потребує розробки і впровадження в школі система вивчення індивідуально-психологічних якостей учнів за творчо допрацьованими педагогами та фахівцями методами та методиками, які застосовуються для вивчення військовослужбовців під час професійно-психологічного відбору до Збройних Сил України.
5. Пріоритетним завданням всіх учасників навчально-виховного процесу в сучасній школі слід вважати формування в допризовників національної свідомості, палкого патріотизму, усвідомленої потреби в щоденному зміцненні свого здоров'я і змотивованих на цьому підґрунті потреб щодо активної державотворчої діяльності та підвищенні рівня особистої відповідальності та готовності до захисту своєї Вітчизни на основі відродження найкращих військово-козацьких традицій нашого народу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Психологічний супровід особистісно орієнтованого виховання. – Початкова школа. – 2003. – № 12.
2. Військові Статути Збройних Сил України – К.: Воєнне видавництво України “Варта”, 1999. – 516 с.
3. Державні стандарти базової і повної середньої освіти. – Директор школи. – 2003. – № 6-7. – С. 3-8.
4. Допризовна підготовка і військово-патріотичне виховання у школі. – Директор школи. – 2003. – № 29-32.
5. Загальнодержавна програма підтримки молоді на 2004–2008 роки. – Голос України. – 2003. – № 76. – С. 4-9.
6. Закон України “Про загальний військовий обов'язок і військову службу” від 25 березня 1992 року (із змінами і доповненнями від 20 квітня 2000 року). Збірник нормативно-правових актів з питань надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. – К.: Агентство “Чорнобильінтерінформ”, 2001. – 531 с.
7. Закон України “Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру” від 8 червня 2000 року. – Збірник нормативно-правових актів з питань надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. – К.: Агентство “Чорнобильінтерінформ”, 2001. – 531 с.
8. Закон України “Про основи національної безпеки України”. – Голос України. – 2003. – № 34.
9. Івашковський В.В. Педагогічні умови формування готовності старшокласників до служби в Збройних Силах України: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К.: 2002. – 22 с.
10. Кириченко О.В. Відроджуй козацьку славу з любов'ю до України.: Навчально-методичний посібник щодо організації національно-патріотичного виховання допризовної молоді на військово-козацьких традиціях. – Донецьк: Юго-Восток. – 2004. – 179 с.
11. Кириченко О.В. Виховання старшокласників на військово-козацьких традиціях у процесі допризовної підготовки: Комплексна навчально-виховна програма та методичні рекомендації щодо її реалізації. – Донецьк: Юго-Восток. – 2005. – 212 с.
12. Конотопенко Я.І., Томчук Т.І., Тульчинський І.П., Шевченко В.В. Допризовна підготовка. – К.: ІЗМН, 1998. – 392 с.
13. Концепція допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді. – Донецьк: ІІШІ, “Наука і освіта”, 2002. – 16 с.
14. Методика вивчення індивідуально-психологічних якостей військовослужбовця/ Посібник під ред. О.В.Шалугіна. – Одеса, 2001. – 94 с.
15. Національна програма відродження та розвитку Українського козацтва на 2002–2005 роки. – К.: Січ, 2002. – 16 с.
16. Програма предмета “Основи захисту Вітчизни” (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти). – Миколаїв: Атол, 2005. – 128 с.
17. Ширококов Ю.М. Психологічні особливості спілкування військовослужбовців в умовах тактико-спеціальних навчань: Автореф. дис. ... канд. психолог. наук. – Харків: 2002. – 17 с.